Mål og prioriteringer for miljøforvaltningens arbeid med vannkraftkonsesjoner

Arne Eggereide

Seksjonssjef

Direktoratet for Naturforvaltning

Forvaltning av regulerte vassdrag

1 DNs plattform for arbeid med vannkraftkonsesjoner

Fokus på

- oppfølging av gitte konsesjoner – vilkår
- revisjon av konsesjoner

2 Hvordan tilnærme seg utfordringene i regulerte vassdrag?

DNs plattform for arbeid med vannkraftssaker

Hovedmål

DN skal bidra til at nasjonale miljømål og miljøinteresser ivaretas i vannkraftsaker

- arbeide for at negative effekter av eksisterende vannkraftkonsesjoner på biologisk mangfold og produksjon, friluftsliv og landskap blir minst mulig.

- arbeide for at naturlige økologiske funksjoner i regulerte vassdrag i størst mulig grad bevares eller gjenopprettes.

Oppfølging av vilkår i vassdragskonsesjoner

DN/FM

- Arbeide for at negative effekter av eksisterende vannkraftkonsesjoner for vilt, fisk, viktige naturtyper, friluftsliv og landskap blir minst mulig.
- Produksjonen til bestander av prioriterte arter skal reduseres minst mulig.
- Kompensasjonstiltak (vassføring, habitattiltak og kultivering) skal baseres på best tilgjengelige kunnskap.
- Bidra til at beskyttelsesregimet for nasjonale laksevassdrag og laksefjorder blir fulgt opp.
- Arbeide for at vanndirektivets forvaltnings- og tiltaksplaner løfter arbeidet med å fastsette og nå miljømål i regulerte vassdrag.

Forbedre kunnskapsgrunnlaget for beslutninger knyttet til vannkraftkonsesjoner.

- I samarbeid med energi- og vassdragsmyndighetene bidra til at kravene om dokumentasjon av miljøverdier og miljøkonsekvenser av vasskraftinngrep blir bedre.

- Arbeide for at forvaltningsrelatert FoU-arbeid blir prioritert i programmer finansiert av forskningsrådet o.a.

- Arbeide for at DN får egne FoU-midler til dette formålet

- Lokal kunnskap er en viktig del av beslutningsgrunnlaget i konsesjonssaker.

Effektivisere egen saksbehandling, og bidra til at miljøforvaltningens samlede behandling av vannkraftkonsesjoner blir mest mulig effektiv.

- Avklare og tydeliggjøre arbeids- og ansvarsforholdene mellom MD, DN og FM i behandling av vannkraftrelaterte saker og problemstillinger.
- Strukturere og formalisere samarbeid internt på DN mht. vannkraftrelaterte saker og problemstillinger.
- Styrke og formalisere samarbeidet med energi- og vassdragsmyndigheter.
- Oppdaterte konsesjonsdokumenter og påleggsregister tilgjengelig på elektronisk form, for eksempel integrert i den nye vanndataløsningen.
- Nye standardvilkår for konsesjoner

Oppfølging av konsesjonsvilkår i eksisterende konsesjoner

- Bedre kunnskapsgrunnlaget for kompensasjonstiltak.
- Finne fram til de mest optimale kompensasjonstiltakene basert på vilkåra DN og NVE i sum forvalter – krever gode samarbeidsrutiner.
- Internkontroll og miljørevisjon. Utrede om en skal etablere et tilsvarende system som NVE
- Utrede muligheten for å kunne pålegge konsesjonærene å dekke DNs kostnader.

Kunnskapsbasert forvaltning av regulerte vassdrag – Hvordan dekke ”våre” FoU-Behov?

- Utnytte konsesjonsvilkåra optimalt
- Samkjøre påleggsundersøkelser i flere vassdrag
- Langtidsundersøkelser - overvåkning
- Samordne påleggsundersøkelser med andre FoU-prosjekter
- Gå aktivt ut med kunnskapsbehov overfor FoU-finansiører og FoU-institusjoner
- Videreutvikle undersøkelsesmetoder (video, pit-tag, smoltfeller, telemeri…)
- Etablere et nettverk av gode referansestudier for å best mulig kunne isolere reguleringseffekten
- Videreføring og oppdatering av kunnskap om tiltak i vandringshinder, kraftveksutløp, kraftverksinntak

Gode referansestudier - Mer presis vurdering av reguleringseffekter

- Påvirkningsfaktorer på alle fiskebestander:
  - klimatiske variasjoner
  - Vannkvalitet
  - Andre faktorer

- Overlevelse i sjøfasen (anadrom fisk) :
  - Havtemperatur - variasjon over år og områder
  - Lakselus – variasjon over årstid, år og områder
  - Vannkvalitet
    - Elv moderat sur (redusert smoltkvalitet og økt dødlighet i sjø)
    - Vannkvalitet brakkvatn – (mobilisering av giftig Al i brakkvatn: redusert smoltkvalitet og økt dødlighet i sjø)

Revisjon av konsesjoner

- Arbeide for at NVE/OED går inn for å revidere konsesjonene som har stort potensial for miljøforbedringer.
- Sørge for at kunnskapsgrunnlaget i revisjonssakene blir tilstrekkelig godt.
- Sette klare biologiske mål for konsesjoner som blir revidert eller der det gjennomføres revisjon av vilkår - bruke prinsippene i vanndirektivet.
- Graden av manøvreringsendringer i de første større vassdraga som blir reviderte vil trolig sette standard for seinere revisjoner
- NVE bør lage en oversikt over revisjonstidspunktene for alle konsesjoner.
- bidra til at berørte kommuner og organisasjoner er kjent med mulighetene revisjonsinstituttet gir.
- Spesielle krav til nasjonale laksevassdrag og laksefjorder

Hvordan tilnærme seg utfordringene i regulerte vassdrag i konsesjonsperioden?

Formelt grunnlag: vilkårene DN/FM forvalter

- Sette klare mål for ulike tema i regulerte innsjøer og elvestrekninger – målene styrer valg av strategi/arbeidsmåte/prioriteringer
- Der ”våre” vilkår ikke strekker til, er det naturlig å søke samarbeid for å oppnå definerte mål: NVE, regulant, lokale interessenter, frivillige organisasjoner.
- Internkontroll og miljørevisjon (jf NVE forskrift)

Internkontroll og miljørevisjon

- NVE har satt i gang et system for planmessig oppfølging av konsesjoner - forskrift for internkontroll og miljørevisjon.
- DN vil vurdere om det er aktuelt å lage et tilsvarende system for vilkårene miljøforvaltningen har ansvar for – koordinering med NVE.
- Redskap for å plassere et tydeligere ansvar på regulant. System for å dekke forvaltningens kostnader med oppfølgingen.
- Systematisk gjennomgang av vilkår og til ein viss grad vurdering av effekt av regulering og kompensasjonstiltak i alle konsesjoner
- Skal revisjonen også omfatte vurdering av effekt av tiltak og effekt av inngrepa?
  - Regulant må kunne legge fram relativ oppdatert informasjon om status til miljø, arter, bestander.
  - Krav til undersøkelser: utført etter standard og av uavhengig institusjon?

Forsøk med endra tiltak for fisk tilpasset hvert enkelt vassdragsområde

- Mål: Legge til rette for mest mulig naturlig produksjon av fisk i vassdraget

- Strategi: Forsøke å finne fram til de viktigste flaskehalsene for de ulike stadia i fisken sitt liv, og vurdere om reguleringa kan ha påvirket disse.
  - Elver: undersøkelser over minst 3 år - effekten av ulike flaskehalser/påvirkningsfaktorer kan variere mye fra år til år.

- Tiltak: Fjerne eller dempe dokumenterte eller mest sannsynlige negative effekter av inngrepa (t.d. endra manøvrering)

Sette og evaluere biologiske mål i vassdrag med anadrome bestander - vanndirektivet et viktig virkemiddel

Krav til:

- Størrelse på innsiget av laks, sjøaure, sjørøye
- Ungfisktetthet – Krav til andel som er naturlig rekruttert. Krav til overlevelse av utsatt fisk/rogn.
- Årlig produksjon av smolt
- Fiskbarhet: Krav i forhold til før reg., i forhold til referanse, antall dager, krav til deler av elva, tidspunkt for oppvandring

Sette og evaluere mål :

- Er dagens produksjonsnivå akseptabelt? I forhold til potensial for gyting, oppvekst med mer – inkludert effekten av nye realistiske kompenserende tiltak?
- Vurdere naturlige svingninger og ”ikke reguleringseffekter” i forhold til uregulert referanse

Prioritering av ulike kompensasjonstiltak

Tradisjonelt har det blitt fokusert mye på fiskeutsettinger. Når målet er mest mulig naturlig produksjon av fisk (og næringsdyr) bør fokus endres?

Andre tiltak for å dempe negative effekter:

- Fiskeutsettinger: rognplanting kontra fisk i ulik alder/stadier
- Habitattiltak (gyte områder, oppvekstområder, vanndekt areal…)
- Vandringsveier: gjennopprettelse, etablere nye, bedre effekten av eksisterende tiltak
- Vassføring: minste, minimums, variasjon.
- Manøvrering: tappe- og fyllingsregimer for magasin, stranding, smoltflom, haustflom, lokkeflom
- Vanntemperatur: Overflatevatn kontra bunnvatn, tapping av ulike magasin til ulike tider av året
- Vannkvalitet: Tappe vatn fra magasin med god vasskvalitet (pH) i sårbare perioder for ulike arter (smoltfasen til laks).